

DEMOKRACIJA, DEMOKRATIZACIJA IN DEMOKRATIČNI PREHOD

LIBSET – demokracija je tisti politični sistem v katerem kar največji delež populacije vpliva na izbiro med kar največjim možnim številom alternativnih kandidatov. Gre za politični sistem, kjer je ena politična garnitura na oblasti, druga pa na opoziciji.

Robert **DAHL** – demokracijo enači s političnim sistemom nenehne odzivnosti vlade na preference državljanov. Je politični sistem kjer so vsi državljani medsebojno enaki.

- temelji na dveh temeljnih značilnostih
 1. visoko inkluzivna
 2. široke možnosti za politično tekmovanje
- 8 institucionalnih jamstev za demokracijo (pogojev) – za boljše razumevanje → najpomembnejše je 8. pravilo, da so politične institucije odvisne od volilnih glasov in drugih oblik izražanj preferenc državljanov.

PRZEWORSKI – minimalistična opredelitev demokracije, ki je režim v katerem volitve dajejo opoziciji vsaj nekaj možnosti, da prevzamejo oblast

Temeljne značilnosti sodobnih demokracij

1. politični pluralizem
2. redne in poštene volitve
3. reprezentativnost (predstavniki)
4. inkluzivnost (vključevanje državljanov)
5. opredelitev in omejitve pristojnosti oblasti ter pravic in obveznosti države do državljana
6. večinsko odločanje – preprečevanje pridobitve absolutne in neomejene oblasti
7. zagotavljanje človekovih pravic in varstvo manjšin
8. participativna politična kultura

Perzeworski: Sposobnost demokracije je, da preživi, če so izpolnjeni 3. pogoji:

1. prisotna ustrezna politika
 2. stvar ustreznih javnih politik
 3. stvar sreče
- kazalnih uspešnosti demokracije je test dvojnih volitev
 - kazalnik stabilnosti demokratičnega političnega sistema je test generacij – politični sistem mora preživeti eno generacijo (12let)

Linz in STEPHAN

- kot predpogoje utrjene demokracije navajata 3 faktorje
 1. samostojna in neodvisna država
 2. vseh 8 Dahlovih institucionalnih pogojev poliarhije mora biti izpolnjenih
 3. izpostavljena mora biti demokratična oblika vladanja
- hkrati pa jo opisujeta kot medsebojno povezano sfero 5 dejavnikov:
 1. sfera politike
 2. sfera civilne družbe
 3. sfera vladavine prava
 4. sfera institucionalne ekonomske družbe
 5. sfera racionalnega birokratskega aparata države
- utrjen sistem je tisti v katerem:

1. noben akter, politična stranka, institucija ne proučuje nobenega alternativnega demokratičnega procesa za prevzem oblasti
2. nobena politična institucija ali skupina ne zahteva pravice veta proti katerikoli odločitvi demokratične oblasti

Kot znake utrjenosti demokracije je potrebno upoštevati 5 osnovnih kriterijev:

1. participacija državljanov na volitvah kot simbol utrjenosti demokracije
2. stabilnost vlade – v funkcionalnem in časovnem smislu
3. odsotnost političnega nasilja
4. svobodna možnost oblikovanja nadaljnjega delovanja v sferi civilne družbe
5. participativna politična kultura

DEMOKRATIZACIJA

- politični proces, katerega cilj je uvedba političnih sprememb (POTTER)
- ponavadi ima 4 faze:
 1. uvodna faza: vsebina – izgradnja nacionalne enotnosti
 2. pripravljalna faza: izoblikovanje različnih političnih alternativ
 3. odločilna faza: nastajanje in oblikovanje prve/nove ustave
 4. privajalna faza: demokratične oblike vladanje prehajajo v navado, demokracija se utrjuje – konsolidira (konsolidacija)

DEMOKRATIČNI PREHOD

- klasična literatura pozna 3 faze procesa demokratičnega prehoda
 1. TRANZICIJA – obdobje razpadanja starega režima
 - lahko je zelo kratko (1 dan) ali zelo dolgo (več let)
 2. faza prehoda v ožjem smislu
 - izvedba spodobnih volitev, sprejetje in sprememba nove ustave, ustanovitev novih ustanov političnega sistema, njihovo napolnitev z demokratični izvoljenimi predstavniki
 3. KONSOLIDACIJA DEMOKRACIJE
 - najmanj 10 let, včasih tudi več – obdobje ukoreninjenja novega demokratičnega sistema (večina držav je znotraj te faze)

Uspešnost demokratičnega prehoda merimo z ZUNANJIMI in MOTRANJIMI DOLOČNICAMI (Libset) – najpomembnejše dejavniki; socialni sistem, gospodarski razvoj in legitimnost

- notranje določnice glede na vpliv na konsolidacije demokracije delimo na 4 skupine:
 1. socio-ekonomske determinante
 - najpomembnejši je BDP - stabilnost je veliko večja, če ima država vsaj 6.000\$ BDP/prebivalca (magična meja), pri nižjih BDP/prebivalca je opaziti več konfliktov. Demokracije lahko preživijo tudi v revnih državah, pod pogojem visoke gospodarske rasti in nizke inflacije (vsak 5%)
 - socialno ekonomske determinante so tudi: število prebivalca na zdravnika, stopnja pismenosti, št. telefonskih priključkov na 1000 prebivalcev...
 2. svobodna in živahna civilna družba, ki sodeluje v procesu oblikovanja politik
 3. etnična homogenost

- čim večji odstotek čiste/nacionalne populacije – manjšine predstavljene kot ovira (Poljska najbolj čista)
- 80. leta 20. stoletja – teza blagoslovljenosti s homogeno populacijo
- 4. politične spremenljivke – najbolj razvejane
- vpliv različnih volilnih sistemov na stabilnost demokracije, učinkovitost in stabilnost, legitimnost političnega sistema, da so državljani zadovoljni z učinkovitostjo političnega sistema
- zunanje določnice
 1. demokratični sosedje
 2. zunanja politika države
 3. oboroženi spopadi – vojne v soseščini
 4. razpad multinacionalnih držav (ali je neka država nastala z razpadom multinacionalnih držav – bivša SZ in Jugoslavija)

Med neposrednimi pobudniki in zaščitniki so nadnacionalne integracije (NATO, EU), mednarodne organizacije (mednarodni monetarni sklad, svetovna banka, OZN)

Po 1990 pride do industrializacije, promocije in zaščite demokracije – kot glavni »izvoznik« ZDA

Stanje demokratičnosti merimo z indeksom demokratizacije, ki je sestavljen iz ocen 4 relevantnih področij:

1. politični procesi – svobodnost, poštenost volitev, razvitost večstrankarstva, participacija ljudi v političnih procesih
2. področje civilne družbe – razvitost (razvitost nevladnih organizacij, sindikalna organiziranost, ali imajo interesne skupine možnost sodelovanja v političnem procesu)
3. področje medijev – pravni okvir in dejansko stanje medijske svobode, možnost ustanavljanja zasebnih medijev, ki bodo finančno uspešni, svoboda dostopa do interneta..
4. delovanje države in uprave – transparentnost oblasti, javno ali ne, stopnja decentralizacije, oblast zakonodajnih teles..

Demokracija v Sloveniji

- položaj Slovenije v Jugoslaviji
- tranzicijski procesi niso bili v neposredni vzročni zvezi z razpadom vzhodnega socialističnega bloka, ampak je imelo lastne vzroke in povode
- Slovenija v obdobju enopartijskega sistem (45-90) dvakrat drugačna od ostalih socialističnih držav
 1. republika v multinacionalni federalni državi (v Jugoslaviji je bilo 6 republik)
 2. poseben položaj znotraj jugoslovanske federacije (zaradi gospodarske razvitosti, jezikovne kulturne posebnosti, zgodovinskega razvoja, odprtost navzven..)
- tri velike prednosti Slovenije v primerjavi z ostalimi tranzicijskimi državami
 1. etnična homogenost
 2. za Jugoslovanske razmere relativna visoka gospodarska razvitost, ugodna industrijska struktura, povezave z zahodnimi trgi
 3. geostrateški položaj (2 sosednji državi demokraciji – Italija in Avstrija → visoka stopnja mobilnosti in relativna tehnološka razvitost)

Stanje demokratičnosti:

Plusi:

- Slovenija spada med politično najbolj razvite postsocialistične države, vendar ima utrjen konsolidiran demokratičen sistem,
- vzpostavljeni si vsi vzvodi in mehanizmi, ki so potrebni za uspešno delovanje demokracije, za zagotavljanje demokratičnega tekmovanje in svobodno izbiro demokratov,
- volitve so demokratične, vsi politični akterji ji spoštujejo

Minusi:

- zaostajanje na področju politične participacije, zlasti tiste, ki ni vezana na volitve (primerjava z zahodnimi državami), civilna družba ni dovolj razvita
- gospodarska razvitost zaostaja za zahodnimi demokracijami
- medijski prostor neuravnotežen (zlasti politično)
- stopnja politične kulture še ne dosega zahodnih demokracij (ne moremo govoriti o participativni politični kulturi), hkrati pa obstajajo vzorci političnega mišljenja, ki izvirajo iz nedemokratičnih tradicij – izraža se v političnem kadrovanju in negativnem odnosu do parlamenta kot nacionalnega legitimnega reševanja konfliktov